

Майорова Т. В.

д.е.н., професор,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», Україна;

e-mail: mayorova@kneu.edu.ua

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. В сучасних умовах аграрний сектор економіки України для оновлення своєї матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних технологій, будівництва нових об'єктів дедалі більше потребує довгострокових фінансових ресурсів. Кредитні кошти залишаються поки що безальтернативним джерелом фінансування, але незадовільний фінансовий стан багатьох аграрних підприємств, відсутність ліквідної застави за кредитом, якої вимагають банки, відсутність позитивної кредитної історії ускладнюють, а в окремих випадках унеможливають отримання банківських кредитів, особливо на довготривалий строк. Тому, у статті розглядається сучасний стан забезпечення підприємств аграрної сфери банківськими інвестиційними кредитами, виділено основні проблеми, що перешкоджають ефективному процесу інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств, а також надано власні пропозиції стосовно покращення даного процесу в сучасних умовах.

Ключові слова: інвестиційний кредит, сільськогосподарське підприємство, банк, кредитування, прострочена заборгованість

Формул: 0; Рис.: 3, табл.: 1, бібл.: 11

Mayorova T. V.

Doctor of Economics, Professor, State Higher Educational Institution "Kyiv National

Economic University Vadym Hetman", Ukraine;

e-mail: mayorova@kneu.edu.ua

INVESTMENT BANKING CREDIT AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract. In modern conditions the agrarian sector of Ukraine to update its material and technical base, introduction of innovative technologies, building new facilities increasingly requires long-term financial resources. Credit facilities are so far no alternative source of financing, but the poor financial state of many farm enterprises, lack of liquid collateral for a loan, which require banks, absence of positive credit history make it difficult, and in some cases make it impossible to obtain bank loans, particularly in the long term. Therefore, the article looks at the current state of the agricultural sector providing enterprise banking investment loans highlights the main problems that hinder effective investment process crediting agricultural enterprises and provided their suggestions for improving the process in modern conditions.

Keywords: investment loan, agricultural enterprise, bank loans, arrears

Formulas: 0; Fig.: 3.; table 1, bibl.: 11

JEL Classification: G21, B26

Майорова Т. В.

д.э.н., профессор,

ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана»,

Украина; e-mail: mayorova@kneu.edu.ua

БАНКОВСКОЕ КРЕДИТОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В современных условиях аграрный сектор экономики Украины для обновления своей материально-технической базы, внедрение инновационных технологий, строительства новых объектов все больше нуждается в долгосрочных финансовых ресурсах.

Кредитные средства остаются пока безальтернативным источником финансирования, но неудовлетворительное финансовое состояние многих аграрных предприятий, отсутствие ликвидного залога по кредиту, которой требуют банки, отсутствие положительной кредитной истории затрудняют, а в отдельных случаях делают невозможным получение банковских кредитов, особенно на длительный срок. Поэтому, в статье рассматривается современное состояние обеспечения предприятий аграрной сферы банковскими инвестиционным кредитам, выделены основные проблемы, препятствующие эффективному процессу инвестиционного кредитования сельскохозяйственных предприятий, а также предоставлено собственные предложения по улучшению данного процесса в современных условиях.

Ключевые слова: инвестиционный кредит, сельскохозяйственное предприятие, банк, кредитование, просроченная задолженность
Формул: 0; Рис.: 3, табл.: 1, библиограф.: 11

Вступ Останнє десятиріччя розвитку національної економіки визначається послідовною реалізацією в Україні курсу реформ, направлених на інтеграцію вітчизняної фінансової системи з європейською та світовою фінансовими системами в умовах глобалізації; об'єктивними процесами зміцнення фінансової системи в цілому, а також банківської, як її невід'ємної складової. На даному етапі розвитку світової економіки будь-яка промисловість жодної з країн світу не може розраховувати на ефективний розвиток, якщо вона не буде використовувати можливості, які надаються ринком капіталів, і в тому числі міжнародним. Адже найбільш істотні виробничі аспекти глобалізації проявляються саме у фінансовій сфері. Однією з найбільш перспективних форм фінансування аграрних програм і проектів є інвестиційне кредитування комерційними банками. Однак у вітчизняних умовах цей вид банківської діяльності ще не набув достатнього поширення. Тому існує об'єктивна необхідність встановлення наукових і економічних передумов, які дозволять стимулювати банківське інвестиційне кредитування сільськогосподарських підприємств, що обумовлює теоретичну та практичну актуальність дослідження зазначених питань.

Аналіз досліджень та постановка завдання В умовах, коли процес інвестування іноземними інвесторами переробних підприємств АПК гальмується політичною кризою в країні, а власних коштів вітчизняних інвесторів недостатньо, проблема інвестиційного кредитування аграрного сектору економіки банківськими установами є надзвичайно актуальною. Необхідно пам'ятати, що в умовах економічної глобалізації, яка охопила всі держави світу, відбувається не тільки перерозподіл фінансових потоків, а й процес активного інвестування капіталу (в тому числі і через банківські установи), у провідні галузі промисловості країн, що розвиваються. Саме сільське господарство і є тим перспективним напрямком інвестування капіталу, який дозволить не тільки отримати, в порівняно короткий термін, прибуток від вкладених інвестицій, а й сприятиме позитивному розвитку національної економіки України. Вивченню та розв'язанню цієї проблеми присвятили свої праці такі відомі вчені – економісти, як, А. В. Мартенс, А. А. Пересада, Коваленко І. В., А. О. Задоя, С. К. Реверчук, С. Дзюбик, О. Мельник, І. Розпутенко, М. Савлук, А. А. Пересада, А. С. Криклій, І. П. Борейко, О. Д. Вовчак, С. М. Колотуха. Банківські інвестиції перебувають у тісному взаємозв'язку з грошовим сектором економіки, тому здатні здійснити сильний вплив на стан економічної рівноваги, яка характеризує співвідношення двох основних ринкових елементів [1]: попиту на грошові ресурси з боку економіки і пропозиції коштів з боку банківської системи

Втім досить широке коло питань має дискусійний характер та вимагає продовження наукового пошуку та подальших розробок у напрямку вдосконалення механізму організації банківського інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств в країні

Результати дослідження. За даними досліджень науковців [2; 3] інвестиційна політика банку є вагомим інструментом стимулювання економічного розвитку.

Частку інвестиційних кредитів комерційних банків в економіці визначити об'єктивно практично неможливо, адже до них в основному відносять довгострокові кредити, а на практиці до сить часто кредитні лінії та інші коротко і довгострокові кредити використовуються в інвестиційних цілях. Проте загальні тенденції дозволяють зробити висновки щодо динаміки та впливу економічних процесів на розвиток інвестування в сільськогосподарській сфері.

Інвестиційне кредитування сільськогосподарських підприємств передбачає ряд особливостей (як і інші види кредитування сфери), зумовлених специфікою галузі, що викликає необхідність окремого підходу до кредитування, який полягає у мінімізації кредитного ризику та стимулюванні розвитку інвестиційного кредитування з боку держави. Але поки таких підходів немає, банки через високу ризиковість неохоче кредитують аграрні підприємства. І, не зважаючи на те, що сільське господарство є галуззю, що забезпечує продовольчу безпеку країни та формує значну частку ВВП, воно не має змоги отримати затребуване джерело фінансування як банківський кредит.

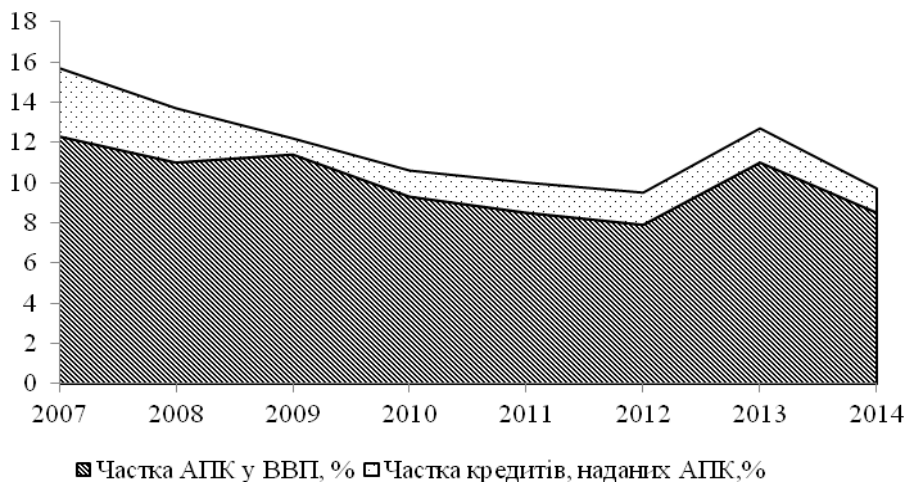

Рис. 1. Співвідношення частки АПК у ВВП та частки кредитів, наданих в АПК, %

З рис. 1. видно, що частка ВВП, що формується за рахунок аграрного сектора є значно вищою в порівнянні з часткою кредитів, що були надані аграріям від загального обсягу кредитів, наданих в економіку країни. З рис. 2.4. також видно, що немає взаємозалежності між даними показниками, так показник частки кредитів в аграрний сектор суттєво на протязі п'яти років не змінювався і в середньому становить 1,5% від загального обсягу кредитів в економіку. Частка не змінюється в залежності від результатів діяльності АПК.

Важливість інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств, в першу чергу пояснюється тим, що досить складним залишається питання технічного забезпечення сільського господарства. Сільськогосподарська галузь забезпечена технікою лише на 60 % від потреби, крім того, понад 80 % парку сільськогосподарської техніки вже відпрацювали свій амортизаційний строк, внаслідок чого близько 12–15 % зернових залишаються на полях щорічно [4]. Наведені показники свідчать про значний розрив у технічному оснащенні аграрного сектору країни, а також про підвищену потребу підприємств у значних фінансових ресурсах

Взагалі, банківські установи можуть запропонувати своїм клієнтам біля 200 видів різноманітних банківських продуктів і послуг, але найактуальнішим для сільськогосподарських підприємств було і залишається інвестиційне кредитування на довгостроковій основі. Саме довгострокові кредити можуть вивести

сільськогосподарські підприємства з кризового стану, допоможуть здійснити повне технічне переозброєння виробництва зі застосуванням інноваційної складової; поповнять оборотні фонди; зроблять вітчизняну продукцію конкурентоспроможною на світовому ринку. Проблема полягає в тому, що комерційні банки України не дуже позитивно ставляться до довгострокового інвестиційного кредитування переробних підприємств агропромислового комплексу.

Сучасні інвестиційні кредитні відносини в аграрному секторі, ускладнені низкою об'єктивних та суб'єктивних факторів. До таких факторів слід віднести:

- високу ризикованість галузі;
- застарілі технології виробництва та використання морально і фізично зношеної техніки;
- низький рівень інвестиційної привабливості галузі.
- нестійкий фінансовий стан аграрних підприємств;
- застаріле матеріально-технічне забезпечення, що в свою чергу впливає на рентабельність виробництва та показники прибутковості;
- недостатнє правове регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням кредитів;

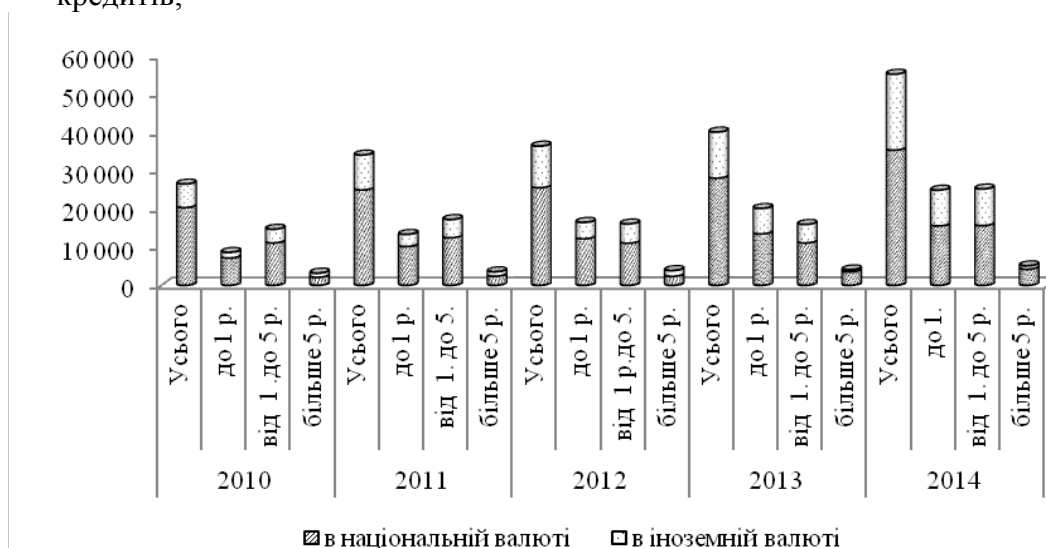

Рис. 2. Кредити сільськогосподарським підприємствам України за 2010–2014рр. (за строками та видами валют) [6].

Дані, наведені у рис. 2, вказують на те, що обсяги довгострокового кредитування за останні 5 років збільшилися майже в два рази, а це означає те, що українські банки поступово стали віддавати перевагу інвестиційним проектам, здатним приносити значні прибутки не в максимально короткі терміни, а в довгостроковій перспективі. Ці факти свідчать не тільки про стабільність функціонування вітчизняних банківських установ, а й про перехід до сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Так в 2010 році обсяг кредитів сільськогосподарським підприємствам, що надавалися на довгостроковій основі (від 1 до 5р. + більше 5р.) складала 17,9 млрд. грн.. У порівнянні, в 2014 р. цей показники був на рівні 30,4 млрд. грн., що на 12,5 млрд. грн. перевищує показник 2010 року. Важливим чинником, що суттєво впливає на обсяги інвестиційного кредитування банками сільськогосподарських підприємств є розмір відсоткових ставок. Від того, наскільки високими будуть ці ставки залежить бажання та можливість прийняття позитивного рішення власником підприємства про залучення кредитних коштів для подальшого розвитку виробництва. На сьогодні відсоткові ставки за

кредитами в інвестиційними кредитами сільськогосподарським підприємствам є досить високими. Динаміка відсотків аграрним підприємствам представлена на рис.3.

Рис. 3. Відсоткова ставка за кредитами підприємствам аграрної сфери, 2007–2014рр.[6].

Незважаючи на притаманну ризиковість кредитуванню сільськогосподарських підприємств до 2014 року простроченими являлися лише 5 – 6% від загальної кількості виданих кредитів. Через складну економічну та політичну ситуацію в країні, в 2014 році частка прострочених кредитів в аграрний сектор склала майже 11%. Прострочена заборгованість за кредитами сільськогосподарським підприємствам у 2014 році становила 6,04 млрд. грн., з яких 2,7млрд. грн. – за кредитами в національній валюті, 3,3 – в іноземній валюті (рис. 4.).

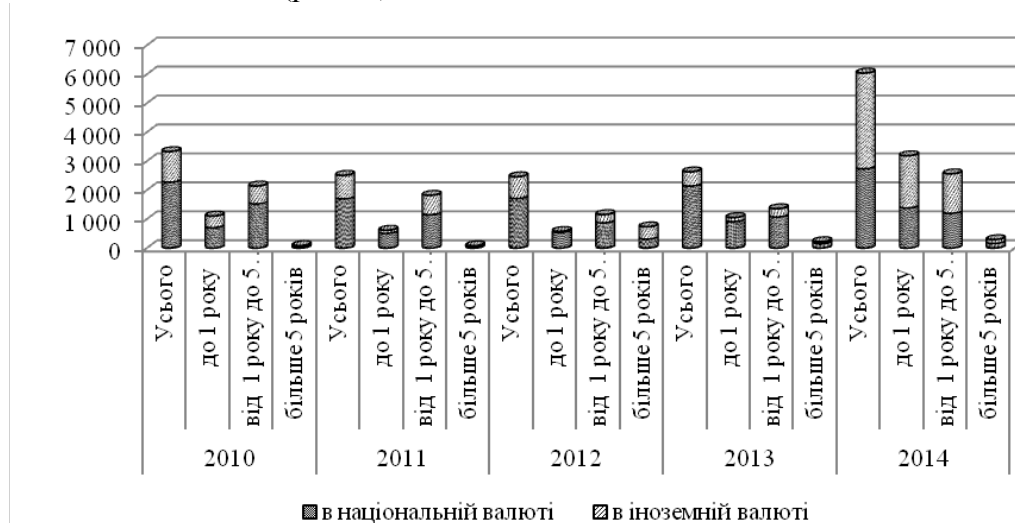

Рис. 4. Прострочена заборгованість за кредитами сільськогосподарським підприємствам України за 2010–2014рр.(за видами валют та за строками) [6].

Не дивлячись на проблеми, що існують на шляху до забезпечення ефективного процесу інвестиційного фінансування аграрної галузі, кредитування цієї пріоритетної для нашої країни галузі економіки з кожним роком стає більш вигідним. Зокрема, на сьогодні основними «гравцями» на ринку кредитування АПК виступають АТ «Райффайзен Банк Аваль», КБ ПриватБанк, ПАТ «Креді Агріколь Банк», ПАТ «Державний ощадний банк України».

До спеціальних пропозицій банків для аграріїв можна віднести вексельне фінансування (з відстрочкою платежу), коли фінансується придбання товарів (наприклад засобів захисту рослин) за допомогою авалювання векселів, форвард, лізинг, акредитивні операції та ін.[7,8,9,10,11].

При цьому агровиробникам надається можливість придбати товари у компанії–партнера банку на умовах відстрочки платежу, але сплативши при цьому в кілька разів меншу ціну за жадане фінансування, ніж ставка за банківським кредитом. Такі пропозиції на сьогодні (2015 р.) є в ПУМБ, Райффайзен Банку Аваль та у ПАТ Кредит Агриколь [9,11].

Серед спеціальних програм для аграріїв можна також виділити фінансування будівництва елеваторних комплексів, інші партнерські програми кредитування для аграрних товаровиробників (придбання техніки, обладнання.) Ці банківські продукти широко представлені у Райффайзен Банку Аваль.

Перелічені фактори призвели до того, що лише незначна частина банків здійснює довгострокове кредитування аграрної галузі, на досить жорстких умовах

Водночас, є фактори, які можуть стимулювати банки до надання кредитів сільськогосподарським підприємствам:

- наявність механізмів кредитування, зокрема факторинг;
- надходження валютної виручки за умови експорту сільськогосподарської продукції;
- розвиток агрохолдингів;
- наявність значних вкладень: фінансових і трудових ресурсів у сільськогосподарські підприємства, які здійснювалися протягом кількох років;
- потенціал галузі та досить широкі перспективи її розвитку;
- пріоритетність галузі на рівні держави.

Підсумовуючи, можемо говорити про те, що сільське господарство є кредитомісткою галуззю і його ефективне функціонування без кредитних ресурсів, зокрема інвестиційних, у сучасних умовах практично неможливе. Це, в першу чергу, зумовлено специфікою сільського господарства [12].

Висновки. Не зважаючи на недосконалість механізмів функціонування банківської системи та недоліки існуючого законодавства в цій сфері, процес інвестиційного кредитування продовжує існувати, набирати темпів і обсягів та швидко поширюватися.

Проте, не дивлячись на позитивні тенденції у сфері інвестиційного кредитування, треба зазначити, що все ж таки українські комерційні банки ще досі недостатньо залученні до інвестиційних процесів із багатьох причин, головні з яких полягають у такому: 1. більшість банків України є малопотужними для того, щоб фінансувати великі інвестиційні проекти, які реалізують програму структурної перебудови переробної галузі агропромислового комплексу України; 2. українські комерційні банки мають дуже ризикову структуру пасивів, що не дозволяє повністю вирішити проблему широкомасштабних інвестицій переробних підприємств АПК через банківські установи; 3. політична нестабільність та недосконалість нормативної бази суттєво гальмують розвиток інвестиційної діяльності комерційних банків України.

Вирішення вищенаведених питань допоможе пришвидшити процес інвестиційного кредитування переробних підприємств АПК, зробить їх роботу стабільною та якісною, що, в свою чергу, призведе до посилення продовольчої безпеки України.

Література

1. Інституційна інвестологія [Текст] : навч. посіб. : рек. Мін. освіти і науки України / С. К. Реверчук, О. Д. Вовчак, С. І. Кубів та ін. ; за ред. С. К. Реверчука. – К. : Атіка, 2004. – 208 с.
2. Тігіпко, С. Довгострокове кредитування в забезпеченні динамічного зростання економіки [Текст] / С. Тігіпко // Банківська справа. – 2004. – № 4 – С. 3–9.
3. Онишко, С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку [Текст] : [монографія] / С. В. Онишко. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2004. – 434 с.
4. Ісаян, А. М. Теоретичні аспекти банківського кредитування підприємств АПК [Електронний ресурс] / А. М. Ісаян // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – Вип. 1. – С. 260–268. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2013_1_38.
5. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.
6. Кредитування сільськогосподарських корпорацій іншими депозитними корпораціями (банками) [2010–2014 рр.] [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
7. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oschadbank.ua>.
8. Офіційний сайт КБ ПриватБанк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua>.
9. Офіційний сайт ПАТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://credit-agricole.ua>.
10. Офіційний сайт ПАТ «ПУМБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pumb.ua>.
11. Офіційний сайт ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aval.ua>.
12. Чепелюк, Г. М. Банківське інвестиційне кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні [Текст] / Г. М. Чепелюк, І. В. Цистан // Фінансовий простір. – 2015. – № 2 (18). – С. 122–129.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2015

© Майорова Т. В.

References

1. Reverchuk, S. K., Vovchak, O. D., & Kubiv, O. I. (2004). *Institutional investolohiya*. Kyiv: Atika.
2. Tihipko, S. (2004). Long-term loans to ensure dynamic economic growth. *Banking*, 4, 3-9.
3. Onyshko, S. V. (2004). *Financial support innovative development*. Irpin: STS Academy of Ukraine.
4. Isaian, A. M. (2013). *Theoretical aspects of bank lending agricultural enterprises. The financial and credit activities: problems of theory and practice*, 1, 260-268. Available at [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/-cgiiirbis/Fkd_2013_1\(14\)__38.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/-cgiiirbis/Fkd_2013_1(14)__38.pdf)
5. *The official website of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine*. Available at <http://www.minagro.gov.ua>
6. Loans agricultural corporations in other depository corporations (banks). (2010-2014). *National Bank of Ukraine*. Available at <http://www.bank.gov.ua>
7. *The official website of JSC "Oschadbank"*. Available at <http://www.oschadnybank.com/ru>
8. *Official Site CB "Privatbank"*. Available at <https://www.privatbank.ua>
9. *Official website of PJSC "CREDIT AGRICOLE BANK"*. Available at <https://www.credit-agricole.ua>
10. *Official site of JSC "OTP Bank"*. Available at <http://ru.otpbank.com.ua/>
11. *The official website of PJSC "PUMB"*. Available at <http://pumb.ua/ua/>
12. *The official website of PJSC "Raiffeisen Bank Aval"*. Available at <https://www.aval.ua/ua/>
13. Chepeliuk, G. M. (2015). Bank investment lending farms in Ukraine. *Financial space*, 2 (18), 122-129.

Received 03.12.2015

© Mayorova T. V.